

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Kandidatexamensarbete, 15 hp

Den nya vilda naturen

i stadens övergivna platser.

Louise Bårdén

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) Alnarp
Landskapsarkitektprogrammet 2012-05-23

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur

Författare: Louise Bårdén

Titel (sve): Den nya vilda naturen i stadens övergivna platser.

Titel (eng): The new wilderness in the city's abandon sites.

Nyckelord (6-10 st): ny vild natur, urban skog, övergivna platser, ekologiska värden, sociala värden, estetiska värden.

Handledare (SLU/extern): Anna-María Pálsdóttir, Område Arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi, SLU Alnarp

Examinator (SLU/extern): Erik Persson, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Omfattning (hp): 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2012

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Framsidas bild: Flickr [online], tillgänglig via:
<http://www.flickr.com/photos/60431705@N08/5594742633/in/photostream/>
[2012-05-23]

Sammandrag

På flera platser i Europa har övergivna industriområden lämnats orörda och tillåtit naturen ta över, platser som genom design sedan gjorts tillgängliga för människor i form av så kallade urbana naturparker. Målet med uppsatsen är att beskriva ny vild natur utifrån ekologiska, sociala och estetiska värden. Uppsatsen syftar till att besvara frågan om vad forskning och praktiker säger om den nya vilda naturens utvecklingsmöjligheter i stadens övergivna ytor. Vad finns det för attityder kring ny vild natur och de platser den representerar i staden? Genom en litteraturstudie av begreppet 'ny vild natur' behandlar uppsatsen begreppet och de faktorer som gör det till en ny vild natur och vilka ekologiska, sociala och estetiska värden som påvisats för ny vild natur i stadens övergivna platser. Resultatet av arbetet visar att ny vild natur har flera viktiga värden och är platser som kan komplettera stadens grönytor genom att tillföra en annan sorts naturupplevelse för stadsbor.

Nyckelord: ny vild natur, urban skog, övergivna platser, ekologiska värden, sociala värden, estetiska värden.

Abstract

At several places in Europe deserted industrial areas have been left untouched and allowed nature to take over, places that through design then been made available to people in the form of so called urban wildlife parks. The goal of this paper is to describe the new wild nature from ecological, social and aesthetic values. The paper seeks to answer the question of what research and practitioners are saying about the new wild nature and it's development opportunities in the city's abandoned spaces. What are the attitudes towards new wild nature and the places they represent in the city? Through a literature study of the concept of 'new wild nature' the paper deals with the factors that make it into a new wild nature and the ecological, social and aesthetic values identified for the new wild nature in the city's abandoned sites. The result of this work show that the new wild nature presents several important values and is places that can complement the city's green spaces by adding a different kind of nature experience for urban dwellers.

Keywords: wild nature, urban forest, abandoned places, ecological values, social values, aesthetic values.

Förord

Uppsatsen är skriven som ett självständigt arbete under kursen Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur. Jag har i detta arbete undersökt betydelsen för ny vild natur utifrån ekologiska, sociala och estetiska värden i stadens övergivna platser. Uppsatsen är skriven för att jag ska få en ökad förståelse för hur jag som landskapsarkitektstudent kan tänka kring stadens övergivna platser och den vilda natur som växer där.

Jag rikta ett stort tack till min handledare Anna-María Pálsdóttir för allt stöd och hjälp under arbetets gång. Jag vill även tacka Elise Eriksson för genomläsning av arbetet, bra kommentarer och feedback.

Louise Bårdén
Alnarp, 23 maj 2012

Innehållsförteckning

Sammandrag

Abstract

Förord

Figurförteckning

1. Inledning	s 8
Bakgrund	s 8
Mål och syfte	s 9
2. Material & metod	s 9
Val av litteratur och avgränsningar	s 9
Begreppsförklaring	s 9
3. Resultat	s 11
Ny vild natur	s 11
Det naturliga i en ny vild natur	s 12
Rumslig kontext	s 13
Attityder kring ny vild natur i urbana miljöer	s 14
Ekologiska värden	s 16
Sociala värden	s 18
Estetiska värden	s 19
4. Diskussion och reflektion	s 22
Källkritik	s 23
Referenser	s 24
Elektroniska källor/internet	
Tryckta källor	

Figurförteckning

Fig 1 bild: Flickr [online], tillgänglig via:
<http://www.flickr.com/photos/cuantofalta/6509863157/> [2012-05-23]

Fig 2 bild: Landzine [online], tillgänglig via:
<http://www.landzine.com/index.php/2011/08/post-industrial-landscape-architecture/>
[2012-05-23]

Fig 3 bild: Flickr [online], tillgänglig via:
<http://www.flickr.com/photos/uwebwerner/2968675533/> [2012-05-23]

Fig 4 bild: Flickr [online], tillgänglig via:
<http://www.flickr.com/photos/60431705@N08/5594735771/> [2012-05-23]

1. Inledning

Bakgrund

Innan industrialiseringen ägde rum förändrades landskapet i en långsammare takt vilket gjorde att förändringar inte var märkbara i samma utsträckning som i dagens landskap (Henne 2005, s 246). Henne skriver att den förlust av lantbrukselement som industrialiseringen resulterat i även har förändrat det visuella intrycket av det stadsnära landskapet i centrala Europa. Samtidigt skedde en förändring av det peri-urbana landskapet som antog en vild karaktär, vilket Henne menar är ett tecken på att det vilda är på väg att ta tillbaka landskapet (Henne 2005, s 248). På grund av det menar Dettmar (2005) att ett ifrågasättande och undersökande av hur vi uppfattar, använder och utformar öppna ytor i det urbaniserade samhället är nödvändigt. En central fråga är då den mänskliga förståelsen och förhållande till naturen i dagens städer.

Städer har historiskt uppfattats som fria från risker och faror i naturen (Dettmar 2005, s 274). När "natur" först fann en väg in i staden var det i den ordnade formen av trädgårdar och parker och trots att olika kulturella epoker haft olika ideal på natur har den "vilda" spontana naturen alltid setts som ett uttryck för en stad som inte fungerat som den borde skriver Dettmar (2005). Han menar att naturens historiska roll som estetisk symbol är något som måste förstås för att övergivna ytor ska kunna ses som integrerade i det urbana landskapet. Övergivna ytor kan då bli platser där stadens invånare, genom att uppleva och följa naturens utveckling, även kan lära sig om natur (Dettmar 2005, s 274).

Dagens situation har på grund av städernas utbredning trängt bort vildmark och skog och lett till att naturen har försvunnit som ett grundläggande element i människors vardagsliv (Konijnendijk 2005, s 33). Nedläggningar av industri har lämnat efter sig industriella urbana landskap vars ytor koloniserats av nya livsmiljöer, vilkas vegetationstyper bidragit till en ny vild natur växt upp (Henne 2005, s 248). Den okultiverade vilt växande naturen har per definition alltid stått i ett motsatsförhållande till staden. Det "vilda", definierat som växter utvecklade utan en avsiktligt hortikulturell inverkan, är ett karakteristiskt element för en urban miljö. Den är dock generellt ansedd att vara "ogräs" och ett kännetecken för en plats som lämnats att förfalla eller är dåligt skött (Kühn 2006).

Som student och bilvande landskapsarkitekt är begreppet natur ständigt närvarande i utbildningen men natur är komplext och har flera definitioner. Den "vilda" naturen kan lätt uppfattas som något avskilt från staden, jag är därför intresserad av hur vi istället kan tänka på det vilda som en integrerad del av stadens platser. Uppsatsen behandlar därför den natur som spontant uppkommer i stadens mellanrum, den nya vilda naturen som tar övergivna ytor i anspråk men betraktas som ovälkommen i staden. Kowarik et al (2005) kategoriserar den som en ny vildhet och kallar det en fjärde sortens natur. Jag ställer mig frågan om det många anser vara "ogräs" har viktiga ekologiska, sociala och upplevelsemässiga värden som alltför ofta åsidosätts? Mitt intresse är själva begreppet ny vild natur men även de värden och attityder som finns till denna nya urbana vildhet. Vad kan den tillföra staden? Och vad krävs för att människor ska acceptera och välkomna den i staden?

Mål och syfte

Målet med den här uppsatsen är att undersöka betydelsen av den nya vilda naturen i stadens övergivna platser, utifrån estetiska, ekologiska och sociala värden.

Syftet är att diskutera och problematisera betydelsen av ny vild natur i stadens övergivna platser.

2. Material & metod

Val av litteratur och avgränsningar

Hur kan man undersöka den nya vilda naturens roll i stadens övergivna platser? Då den tid som jag haft till förfogande varit begränsad är materialet till denna uppsats inhämtat genom litteraturstudier av facklitteratur och vetenskapliga artiklar. Målet för uppsatsen har varit att undersöka den nya vilda naturens betydelse i staden utifrån estetiska, ekologiska och sociala värden. Arbetet bygger på vad forskningen och praktiker har kommit fram till och vad man känner till om ämnet idag.

I mitt tidiga sökande efter fakta blev en naturlig ingång till ämnet antologin *Wild Urban Woodlands: New Perspectives for Urban Forestry*. Antologin ger en första översikt till urbana landskap som en gång formats av tung industri men som nu håller på att återkoloniserats av naturliga skogar. Med utgångspunkt i ett europeiskt perspektiv belyser ett antal artiklar i boken platser som anses innehålla en ny vild natur. En natur som erbjuder viktiga ekologiska, estetiska och sociala funktioner för stadsbor. De författarna jag har valt att använda mig av i antologin skriver till största del utifrån ett tyskt perspektiv, med utgångspunkt och exempel ifrån Emscher Park i Ruhrområdet och Natur-Park Südgelände Berlin. De två platserna används även i uppsatsen för att exemplifiera ny vild natur, det är platser där ett flertal studier genomförts och kan i dag anses vara reprenstanter för ny vild natur. Antologin har i sin tur lett mig vidare i sökandet efter information genom referenser de olika författarna använt sig utav. För att få en djupare förståelse och ett bredare perspektiv har ytterligare artiklar sökts via data baser likt Web of Knowledge, Science Direct och Google Scholar med sökord som *wild urban forest*, *new wilderness*, *Kowarik*, *new urban nature*. Sökorden har även kombinats med *social*, *ecological*, *eshtetical* och *abandoned places*.

Avgränsningen för uppsatsen har varit begreppet *ny vild natur*. Att jag har valt att koncentrera mig på de estetiska, ekologiska och sociala värdena kan verka brett, men min uppfattning är att de är tre perspektiv som är viktiga för att få en förståelse för hur en landskapsarkitekt kan hantera den nya vilda naturens roll i stadens övergivna ytor. Uppsatsen är en översikt över de viktigaste delarna för respektive värde och behandlar ett nordeuropeiskt perspektiv med litteratur publicerat under 2000-talet.

Begreppsförklaring

Natur - är ett komplext begrepp med flera definitioner. Nationalencyklopedin beskriver begreppet natur att på samma gång förknippas med förändring och oföränderlighet. En definition förklarar natur som allt det inte människan kan skapa,

det symbolisera då det orörda, genuina. Men om man med natur avser endast de områden som inte på något sätt har påverkats av människan, finns det då någon natur? Natur kan även hänvisa till kulturlandskapet, och innefattar då all natur som på något sätt påverkats av mänskliga faktorer, mark som människor har påverkat genom industriell verksamhet, odling eller skogsbruk, odlingslandskapet är det som i första hand jämföras med kulturlandskapet (Nationalencyklopedin, online).

Vild natur - opåverkad eller outnyttjad av människan, definieras av alla växter som utvecklas utan en medvetet hortikulturell inverkan (Nationalencyklopedin, online). Det är en natur som är ett karakteristiskt element för stadsnära miljöer som övergetts eller där skötseln är låg. Vild natur betraktas ofta som "ogräs" och anses generellt inte ha samma värde som prydnads- eller plantskola växter. Vild natur kallas även spontan natur.

Ny vild natur - naturlig vegetation som uppkommer på tidigare industriella platser, definierad av Kowarik (2005) som natur av fjärde sorten. Den historiska industriella användningen av platsen skapar förutsättningar för en ny miljö. Vegetationen som uppkommer på dessa platser beskrivs här som urban skog, det är den översättning jag har valt att använda för att beskriva det Kowarik kallar "wild urban woodland". Urban skog har i sig olika betydelse på olika platser men i den här uppsatsen beskriver den ny vild natur. Skog är beskrivningen av en vegetationstyp som får karaktär av de trädarter och andra vedartade växter som ingår i vegetationen (Nationalencyklopedin, online).

Övergivna platser - platser som uppkommit till följd av att tidigare verksamhet lagts ned, men de kan även vara ytor som blivit över i planeringen av staden, då kallade rest ytor. För en ny vild natur är det de post-industriella platserna som representerar det övergivna.

3. Resultat

Uppsatsen inleds med en beskrivning av begreppet ny vild natur, vad det är ett uttryck för, och vilka faktorer som gör det till en "ny" vild natur. Därefter följer en kort beskrivning av den rumsliga kontexten och de generella attityderna som finns kring det nya vilda. Slutligen redogör uppsatsen för de ekologiska, sociala och estetiska värdena av en ny vild natur, där exempel ges från Emscher Park och Natur-Park Südgelände, båda i Tyskland.

Ny vild natur

Övergivna ytor med vild natur har i stort sett funnits lika länge som det har existerat städer (Rink 2005) men deras värde upptäcktes först i samband med miljödebatten under 1970-talet. En ny vild natur i urbana miljöer är dock ett begrepp som har lyfts fram först under de senaste åren (Rink 2005, s74). En förklaring skriver Kowarik & Kröner (2005) är de nedläggningar av enorma områden industrimark på flera håll i Europa som, då de inte längre används av människan, förvandlats till stora ytor urban skog bland resterna av den forna industriella verksamheten. Djupgående förändringar på dessa platser, i form av utgrävningar, deponi av substrat och påverkan från den omgivande staden har lett till habitat som avviker från den förväntade karaktären av skogsbestånd (Kowarik 2005, s 2). Även Henne (2005, s 248) beskriver den natur som uppkommer i det peri-urbana landskapet som en ny slags vildhet men kallar det en andra sortens vildhet. Den nya vildheten skiljer sig från den ursprungliga vilda natur som sedan länge försvunnit från centrala Europa och är istället en produkt av djupgående förändringar (Henne 2005, s 251). Förändringarna visar på spår och efterlämningar från tidigare användning och trots att den nya vildheten verkar "vild" skriver Henne att det nödvändigtvis inte betyder att den i de flesta fall växer okontrollerat utan hålls efter av vegetationsskötsel. För att minska den mångfald begreppet natur representerar i dag föreslår Kowarik en avgränsning där han skiljer mellan fyra typer av natur. Denna "fyra naturs modell" skulle kunna utgöra en användbar ram för att förstå befintliga ekosystem som produkter av långa och pågående kulturella och ekologiska processer. De uppvisar sinsemellan stora sociala, ekologiska och historiska skillnader och skiljer sig i grad av mänsklig påverkan och likhet med ursprunglig natur (Kowarik 2005, s 9).

Kowarik beskriver den första typen av natur som den gamla vildheten. Den ursprungliga, vilda natur som utgörs av rester från opåverkade ekosystem eller områden som fortfarande har en stark koppling till dessa trots användning eller förändringar genom urban inverkan. Den kan vara myrar, gamla skogar, stenformationer osv. Exempel på denna kategori är den gran- och ekskog som ligger mitt i Bronx som en del av New Yorks botaniska trädgård, en rest av de vidsträckta skogar som en gång täckte Amerikas östkust (Kowarik 2005, s 8,22).

Naturen av den andra typen är skog som är tydligt påverkad av skogsbruk, med ekosystem formade av skogs och odlingskultur. Den inkluderar element från landskapet som uppkommit i samband med traditionellt eller modernt jord- och skogsbruk, till exempel ängar och åkrar eller intensivt skötta skogar. (Kowarik 2005, s 9,22).

Typ av det tredje slaget är natur som uppstår genom hortikulturell plantering. Det inkluderar, huvudsakligen, trädgårdar och parker skapade under olika eror av trädgårdshistoria. Men också annan urban grönska som gatuträd och träd planterade för att definiera rumslighet. Det är landskap som tenderar att ha ett brett spektrum av inhemska och främmande arter i kombinationer och placeringar som har påverkats starkt av människors val för estetiska och scenografiska landskapskvaliteter. (Kowarik 2005, s 10,22).

Den fjärde typen är kategoriseringen för de landskap och ekologiska samhällen som har utvecklats i post-industriella urbana landskap, som ett resultat av kulturella och naturliga processer (Kowarik 2005, s 12). Det Kowarik kallar "new wilderness" är urbana skogar som inom inverkan av områden i städer är tillgängliga för naturliga processer som möjliggör en överensstämmelse mot det vilda. De uppkommer utan hortikulturell plantering utan kan börja med i sprickor eller som koloniseringar av väggar och byggnader (Kowarik 2005, s 22). Exempel på natur av fjärde sorten är den övergivna bangården Natur-Park Südgelände i Berlin.

Karaktären kan variera kraftigt i det urbana vilda och även om återväxt av skog som uppstått på grund av strukturella förändringar av industriområden inte är något nytt fenomen finns det vissa egenskaper som föreslår att återväxt av urban skog på tidigare industriella platser borde ses som en ny typ av process (Kowarik & Kröner 2005). Den nya vilda urbana skogen beskrivs av Keil & Loos (2005) som spontant etablerade skogar där innehållet är en blandning av pionjärer, rester från tidigare växter på platsen och växter som spridits från trädgårdar, kyrkogårdar och parker i närheten. På grund av platsens tidigare industriella användning ser jordmånen annorlunda ut vilket påverkar vegetationen som etablerar sig här (Kowarik 2005, s 13). Inom samma område kan det alltså finnas olika jordmån med varierat pH, beroende på hur platsen påverkats av användningen, till exempel kan platser med ny vild natur vara tidigare stålbruk, kalkbrott och platser där avfall från verksamheten har påverkat jordmånen. Men behöver det nödvändigtvis innebära att den fjärde sortens natur är unik? Kowarik (2005, s 8) skriver att de fyra sorterna är idealiserade typer och att överlappningar förekommer. Han förklarar det med att natur av den andra och tredje sorten är tydligt kulturellt påverkade, medan den första och fjärde är mer definierade av resultat från naturliga processer. För att kunna skilja på de grundläggande skillnaderna av de två senare, skriver Kowarik att man kan tala om naturen av den första slaget som "old wilderness" där all orörd natur ingår medan natur av det fjärde slaget, "new wilderness" är urbana skogar som uppstår spontant på övergiven industrimark (Kowarik 2005a, s 22).

Det naturliga i en ny vild natur

Keil & Loos (2005) beskriver urbana skogar som på ett direkt eller indirekt sätt är produkter av mänsklig verksamhet då platsen dessa skogar ligger på består av både kulturella och naturliga element. Om urban skog kan bedömas som naturlig menar Kowarik (2005) förstås i den grad att den är fri från direkt, reversibel mänsklig påverkan då den har nått en hög nivå av självreglering, i exempelvis populationsdynamik av växtarter (Kowarik 2005, s 21). Keil (2005) beskriver processen som en spontan återbildning med en ostörd utveckling av vegetation som över flera successioner till slut bildar ett bestånd av ny vild natur. Detta är dock något

som i praktiken även är kännetecknande för orörda naturskogar (Kowarik 2005, s 21). Det som utmärker ny vild natur är den speciella och varierande sammansättningen av vild natur tillsammans med resterna av industriell användning (Keil 2005, s 125).

Att använda termen ”vild” i en urban kontext kan dock verka problematiskt och är en pågående debatt bland experter (Konijnendijk 2005, s 37). Det Kowarik (2005) syftar till är att de arter som växer här är inte avsiktligt ditplanterade vilket klassificerar de som ”naturliga” men platsen i sig är starkt påverkad av mänsklig användning vilket skiljer natur av den första och fjärde typen. Han menar därför att en klassificering av olika grader naturlighet på urbana industriområden möjliggör en skillnad mellan det vilda i urbana skogar. Där de platser som är formade av mänsklig användning dvs. planterade skogar för dekorativ eller uppodlingssyfte och urbana skogar som en process av naturlig kolonisering kan skiljas åt. En inställning som Kowarik (2005, s 21) menar kan leda till upptäckten att det inom staden är ekosystemen av urbana skogar som når den högsta nivån naturlighet.

Som jag tolkar en ny vildhet, det Kowarik kallar den fjärde sortens natur är det den kraftigt påverkade marken, kvarliggande element från platsens historiska användning och sammanhanget av att platsen ligger i staden som kännetecknar en ny vild natur. Den är naturlig i den grad att vegetationen självtablerat sig på platsen samtidigt som platsen med allt som växer där är påverkat av människan. Det är som Kowarik skriver inte unikt för den fjärde sortens natur men den fördel som finns med en ”fyra naturs modell” är ett erkännande av att det finns olika typer av natur i urbana landskap vilket möjliggör en bedömning utöver de traditionella bilderna av natur (Kowarik 2005, s 23). Att kategorisera de i olika typer möjliggör för en viss landskapspark eller en urban skog i industriell miljö att accepteras som oerhört värdefullt natur, att då utveckla ett konceptuellt ramverk för klassificeringen av ny vild natur innebär för (Kowarik et al, 2005) att man medger de ovanliga egenskaper som den representerar och möjliggör för att bättre kunna utnyttja den sociala och ekologiska potential som finns.

Rumslig kontext för ny vild natur

En faktor för den nya vilda naturen skriver Kowarik (2005) är den rumsliga kontexten. Den påträffas inte längre otillgänglig för de flesta människor i periferin av kulturlandskapet där naturen sakta och nästan oansenligt återvänt. Den nya vilda naturen uppkommer direkt intill centrum, i områden som tidigare var ekonomiskt aktiva och på så sätt inom direkt räckhåll för allmänheten (Kowarik 2005, s 24). Något Kowarik menar utgör en stor potential att kunna överbrygga delar av den ofta saknade rumsliga uppdelningen mellan människor och existerande biologisk mångfald. Keil & Loos (2005) beskriver hur det i urbana skogar ligger bestånd av olika åldrar sida vid sida, samtidigt som vissa delar av industriella områden används har andra övergetts vilket har lett till skillnader i vegetationen. Olika stadier av succession och graden av mänsklig påverkan har lämnat olika bestånd sida vid sida, i ett nätverk av olika mönster som ofta sammanlänkas (Keil & Loos 2005).

Utifrån ett rumsligt förhållningssätt kan ny vild natur även skiljas utifrån peri-urbana och icke-urbana (Kowarik 2005, s 4). De peri-urbana skogsbestånden beskriver han som mer eller mindre omgivna av utvecklade områden och är då öar av natur

inom staden. I flesta fall ligger de dock i stadens ytterkant, mellan urbana områden och öppet landskap. De flesta peri-urbana landskap likt dessa var tidigare formade av jordbruk och är idag föremål för en ökad suburbanisering medan de icke-urbana skogarna, i kontrast ligger långt utanför urbana områden som element av det traditionella kulturlandskapet (Kowarik 2005, s 4). Kowarik (2005, s17) menar att de nya urbana skogarna då skulle kunna analyseras som helt artificiella, sett inom ramen för att det icke-urbana har en speciell vildmarkskaraktär. Likväl hör båda tydligt ihop och skapar en produkt som är lika delar naturlig och artificiell. Denna bipolaritet korresponderar inte till den generella bilden av natur skriver Kowarik (2005, s 4), snarare tillför den förvirring och osäkerhet till den generella klassificeringen såväl som den vetenskapliga klassificeringen av dessa ytor (Kowarik 2005, s 4). Alltså finns det olika klassificeringar av urbana skogar som artificiella eller naturliga, som funktionsmässigt formade eller som vildmark.

Närheten till det vilda kan även ha en negativ inverkan på staden (Konijnendijk, 2005, s 41). Otryggheten kan stärkas av att ett område ser oskött eller vildvuxet ut. Att ha skog i staden medför även en ökad risk för skogsbränder och risken att vilda djur flyttar in i staden och skapar problem för de boende (Konijnendijk, 2005, s 41).

Attityder kring ny vild natur i urbana miljöer

Trots motsatser per definition är relationen mellan natur och stad ofta komplex (Konijnendijk, 2005, s 33). Som ett resultat av urbanisering har naturområden, genom kultivering eller överexploatering försvunnit från staden och med den upplevelsen av natur som en viktig roll i vardagen för många människor. Detta menar Konijnendijk lett till en längtan tillbaka till naturen och en önskan att föra tillbaka den i staden. Att det råder motstridiga perspektiv på vad som är natur kan i sin tur leda till olika föreställningar av relationen mellan den naturliga miljön och människa (Kaplan & Kaplan 1998). Flertalet studier visar på att människor föredrar urbana platser med natur framför de utan (Konijnendijk 2005, Kaplan & Kaplan 1998). Bell (2001) skriver att människor tenderar att bedöma saker utifrån vad de kan se snarare än utifrån kunskap, något som kan få stora konsekvenser när det gäller allmänhetens acceptans för hur urbana skogar ska skötas och utvecklas. Ur ett europeiskt perspektiv är den Europeiska Landskapskonventionen intressant att belysa. Konventionen finns för att skydda och förvalta landskap och att främja arbetet med landskapsfrågor mellan länder (Riksantikvarieämbetet, online).

”Enligt den europeiska landskapskonventionen är landskap ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.”

Riksantikvarieämbetet [online] 2012-05-21

Ett mål är att allmänheten ska vara mer involverade vid utformningen av stadens landskap och att öka medvetenheten hos människan om landskapets värde (Riksantikvarieämbetet, online). En viktig faktor för att åstadkomma det är att göra tillgången till information lättillgänglig och lättbegriplig för allmänheten, där är visualisering är en viktig del (Bell 2001). Enligt landskapskonventionen är landskapet en gemensam tillgång och ses som ett gemensamt ansvar, där ekologiska, estetiska,

sociala, kulturella och ekonomiska värden och tillgångar möts (Riksantikvarieämbetet, online).

Historiskt har skogar och trädresurser alltid spelat en viktig roll under utvecklingen av europeiska städer (Konijnendijk 2005, s 34). Med tiden har de haft olika funktioner, från att tillhandahålla mat, timmer och jaktmarker till parker prioriterade för estetiska och rekreationsvärden. Den primära rollen för urbana skogar idag är den sociala, som attraktiv omgivning för stadsbor att bo, arbeta och spendera sin fritid i (Konijnendijk 2005, s 40). Urbana skogar ger människor en möjlighet att komma bort från ett hektiskt stadsliv och uppleva vild natur nära sitt hem, "vild" skriver Konijnendijk behöver inte nödvändigtvis referera till naturligt i sig, utan snarare till en skog som har en karaktär av att vara vild. Även Kowarik (2005, s 25) belyser närheten till allmänheten som en faktor där ny vild natur skulle kunna erbjuda väsentliga sociala funktioner för stadsbor och uppfylla viktiga ekologiska och sociala funktioner i staden. Ett problem verkar dock vara allmänhetens acceptans av de nya urbana skogarna. Henne (2005, s 252) belyser även att innebörden av ny vild natur spelar en viktig roll i för hur den uppfattas och accepteras som det element den är i det peri-urbana landskapet. Han menar att förståelsen av ny vild natur står i relation till det kulturella konceptet av "vild" natur vilket måste separeras från den ursprungliga vilda naturen.

Keil & Loos (2005) belyser en problematik med övergivna platser, de har tidigare använts som industri- eller stadsområden men är i dag en plats för rekreation och lek men även för olaglig avfallshantering. Denna dubbelsyn på den "vilda" naturen, å ena sidan värdefull miljö för fritid samtidigt som det är en plats för avfall, tycks vara en av svårigheterna med att öka människors förståelse och attityd för urbana skogar. Det kan möjligen grunda sig i att det vilda inte anses ha samma värde som andra parker och grönområden i staden. Kröner (2005, s 201) ser en problematik i den generella uppfattningen av naturvård i etablerandet av naturlika parkmiljöer. Han menar att den bristande acceptans som finns från allmänheten är utlöst av den vitt spridda uppfattningen att arbetet med naturvård ofta är begränsat till bevarande av arter, något som kan leda till tolkningen att människans användning av naturen ses som "störningar". Det är enligt Kröner en snävt formulerad förståelse som han menar har sina rötter i den snäva historiska synen på natur. Något som även idag leder till en reglering av legitima användningsområden, trots att det motsatta många gånger är avsikten (Kröner 2005, s 201). Detta gör att nya krav kommer att ställas, speciellt i utformningen av urbana skogar av fjärde sortens natur i stadsmiljö, krav som Kröner (2005, s 21) skriver omfattar att förena en icke restriktiv naturvård med förvaltandet av urbana skogar där den unika karaktären av det post-industriella landskapet inte förstörs utan utvecklas vidare i ett sätt som överensstämmer med vår tids krav.

Kowarik (2005) likt Kröner (2005) undrar om naturen i övergivna områden överensstämmer med den naturvårdsmodell som vanligtvis är riktad mot det traditionella orörda ekosystemet. Kowarik & Kröner (2005) ifrågasätter hur platser med en karaktär helt annorlunda från konventionella grönområden kan utnyttjas och tillsammans med resterna av tidigare urban industriell användning skapa dynamiska och okontrollerade ekosystem. För att underlätta tillgången till dessa platser skriver de att en design av landskapsarkitekter kan vara nödvändig (Kowarik & Kröner 2005). Dettmar (2005, s 273) belyser hur en ny vild natur, under rätt förutsättningar, erbjuder stora sociala, estetiska och ekologiska kvaliteter. Men likt Kowarik och Kröner (2005) ser han en problematik med urbana skogar utan en tillförd designad

funktion. De kan av de nära boende upplevas som en ekonomisk struktur, i de fall de är en kvarleva i städer som på grund av ändrade strukturer krympt kan de upplevas som ett smärtsamt uttryck för en ekonomisk nedgång (Dettmar 2005, s 273). Dettmar menar att uppfattningen av den nya post-industriella naturen tycks vara märkt av de smärtsamma sociala förändringarna som från början gjort sådan natur möjlig, en förutsättning för att en ny vild natur ska kunna erkännas som värdefull ligger därför i allmänhetens intresse (Dettmar 2005, s 273). Rink (2005) beskriver hur stadsplanerare i östra Tyskland noterat hur deras arbete med det vilda som koncept har förändrat folks attityd mot de krympande städernas övergivna platser. För att tillgängliggöra ny vild natur för allmänheten kan ett arbete tillsammans med de boende och design genom konstverk och installationer vara ett tillvägagångssätt (Kowarik 2005, s 25).

Ekologiska värden

Fördelarna med ny vild natur för biotoper, flora och fauna är väl kända, speciellt för övergivna platser (Henne 2005, Konijnendijk 2005). Även Kowarik (2005) visar på studier att urbana förhållanden har avgörande inverkan på biologisk mångfald. Uppkomsten av en ny vild natur tycks i många fall vara beroende av den ekonomiska situationen skriver Weiss et al (2005). En del av de övergivna ytorna kommer att få nya användningsområden, medan en del kommer att förbli platser där en naturlig succession fortsätter och där en blandning av olika successioner, dominerade av kortlivade pionjärarter av träd, buskar och höga örter växer upp (Weiss et al 2005, s 143). Även faktorer som markförhållanden, klimatförhållanden, tillgängliga arter, ankomsttid och karaktären av vedartade växter är viktiga faktorer som samverkar med varandra. Det skapar platser som har en stor potential för att utvecklas till nya grönområden med viktiga sociala och ekologiska funktioner (Weiss et al 2005, s 143).

Utifrån ett landskapsekologiskt perspektiv kombinerar urban skog delar av kultur och natur (Keil & Loos, 2005). Medan några av de träd och buskar som finns i urbana skogar är inhemska är en hel del där som ett resultat av mänsklig aktivitet, speciellt genom odling av trädgårdsväxter. Förutom pionjärer kan kultiverade plantor sprida sig från trädgårdar och parker in till urbana skogar och bidra till sammansättningen av arter (Kowarik 2005, s 7). Den floristiska mångfalden av växter i urbana skogar på industriell mark har i undersökningar av Ruhrområdet visat sig rik (Keil & Loos, 2005). En större jämförelse med andra grönytor i staden har visat att industriellt påverkade livsmiljöer har ett högt antal arter av både växter och djurarter (Rink 2009, s 284). Undersökningarna av Ruhrområdet (Keil & Loos 2005) har även visat på skillnader mellan olika habitat, där en effekt av olika successionsstadier och graden av mänsklig påverkan har resulterat i en mängd väsentliga urbana skogssamhällen med en särskild struktur och vegetation. Den ekologiska successionen startar i princip direkt efter att en plats övergivits, först med att kolonisera platsen är pionjärarter, därefter uppstår med tiden en allt kraftigare vegetation som är präglad av närheten till staden och det som sker där (Weiss et al 2005, s 143). Den fragmentering som uppstår genom mänsklig påverkan i form av stigar och anlagda ytor, bildar en sammanvävd struktur av flera urbana skogar vilket i många fall kan gynna ett utbyte av arter i båda riktningarna (Kowarik 2005, s 5). Ett resultat av naturlig kolonisering är att endast de växter som är anpassade att överleva i en urban miljö kommer att växa upp där. En stor del av vegetationen är typisk för städer och skiljer sig mycket från artsammansättningen i lantliga omgivningar. Även om kontinuiteten av livsmiljöer,

jämfört med andra bestånd, är relativt låg i urbana skogar kan skogsbestånd däremot utvecklas under bara två eller tre årtionden. (Kowarik 2005, s 12).

Ett väl studerat exempel är Natur-Park Südgelände, Berlin (Kowarik et al 2005), som genom ett antal studier av området har visat sig vara framgångsrik i att föra människor som lever i staden ett steg närmare den biologiska mångfalden som den nya vilda naturen representerar (Kowarik & Langer 2005). Det som här möjliggjorde utvecklingen av det post-industriella ekosystem, det Kowarik (2005) identifierar som den fjärde typen tidigare än på andra ställen är mycket beroende av den politiska situationen i Västberlin efter andra världskriget då ett stort antal ytor övergavs och gav utrymme för vegetation att etableras. Vilket de skriver lett till att det på kort tid uppstod en rikt strukturerad mosaik av torra gräsmarker, höga örter, buskar och enskilda skogsmarker på dessa övergivna platser (Kowarik & Langer 2005, s 288). Studier visar att mellan 1981 och 1991 hade andelen örtvegetation och vegetation dominerad av vedartade arter i Natur-Park Südgelände omvänt och på 10 år, hade områdets skogsmarker fördubblats från 37 % till 70 %. Idag dominerar pionjärarter, särskilt den inhemska *Betula pendula* och den nordamerikanska *Robinia pseudoacacia* (Kowarik & Langer 2005, s 288). En studie av vegetationstyperna visade att både örtartad och vedartad vegetation är rik och tillhandahåller livsmiljöer för en mängd växt- och djurarter. Sällsynta och hotade arter finns främst i torra gräsmarker och inte i den urbana skogen (Kowarik & Langer 2005, s 289). Studier av området visar på stora skillnader mellan bestånd av inhemska och främmande arter, i *Betula* och *Populus* bestånd sker en likartad utveckling av skogssamhällen där arterna tillslut byts ut medan det i bestånd av *Robinia* sker en motsatt utveckling. Genom klonal tillväxt kan *Robinia pseudoacacia* regenerera och undvika att konkurreras ut av andra träd. Inhemska träd har inte detta till sitt förfogande, där kvävefixering främjar inrättandet av mer krävande arter (Kowarik & Langer 2005, s 289).

Fig 1. Bestånd av *Robinia pseudoacacia* i Natur-Park Südgelände. Fig 2 IBA Emscher Park.

I arbetet med att tillgängliggöra Natur-Park Südgelände för allmänheten fanns två dilemman (Kowarik & Langer 2005, s 291). Det första var hur man öppnar platsen för allmänheten utan att äventyra den rika floran och faunan och det andra hur man ska bemöta den naturliga dynamiken på platsen, som utan inverkan på kort tid skulle leda till en fullständig dominans av skogsmarker. För att lyckas beskriver Kowarik & Langer (2005, s 292) arbetade man med zonindelade utrymmen där fysiska och sociala processer delvis kontrollerades och delvis lämnades orörda. En modell som tillåter olika mål att kombineras med varandra och samtidigt bevara livsmiljöer för de karakteristiska och ofta sällsynta arter av gräsmarker och andra icke- vedartade vegetationssamhällen (Kowarik & Langer 2005, s 292). En större del av Natur-Park Südgelände skyddas dock, huvudområdet har betecknats som ett naturreservat (3,2 ha) och resten som ett landskapsbevarande området (12,9 ha) (Kowarik & Langer 2005, s 296). I naturreservatet har artbevarande prioritet, där får allmänheten inte vistas, och området ger de karakteristiska arter för det öppna landskapet en chans att överleva. Trots att kontrasten mellan den dynamiska natur som växer här tillsammans med rester från arvet av järnvägsindustrin är fascinerande för alla besökare har den ursprungliga platsen tydligt påverkats av konstruktionsinsatser i form av nya gångsystem, underhåll och konstföremål (Kowarik & Langer 2005, s 297).

Sociala värden

Urbana skogar och grönområden har över tid spelat en allt viktigare roll i utvecklingen av städer (Kowarik et al 2005). Under det senaste århundradet har deras betydelse blivit allt viktigare för dess positiva effekter på människors hälsa (Kowarik et al 2005). I ett flertal publikationer har sociologer, psykologer och andra yrkesgrupper undersökt effekterna av urbana skogar och städers grönområden för människors möjlighet till rekreation i tätbefolkade områden. Resultatet visar att den nya vilda natur vi hittar i urbana skogar är en betydelsefull del av stadens områden och erbjuder ofta populära miljöer för rekreation och fritidsaktiviteter (Kowarik et al 2005). Tyrväinen et al (2003) skriver hur urbana skogar kan erbjuda en upplevelse av en natur som skiljer sig ifrån den annars storstadsmässiga livsmiljön, speciellt är äldre urbana skogar där träden växt viktiga och erbjuder människor en möjlighet att återhämta sig från daglig stress och hämta ny energi (Tyrväinen et al, 2003). Kontakten med naturen kan även bidra till en ökad förståelse för naturliga processer och dynamiken av ekosystem (Ode et al, 2002). Tyrväinen et al (2003) ser ett viktigt värde för utbildning i urbana skogar, kontakt med urbana skogar kan hjälpa människor och speciellt barn, att lära sig om natur och den naturliga processen. Urbana skogar skriver de även kan bidra till en attraktiv grön stadsbild och på så sätt förmedla en positiv bild av en naturnära stad.

Förutom rekreation är förbättrad bostads- och arbetsmiljö, samt positiva effekter för fysisk och psykisk hälsa välkända värden för grönområden (Konijnendijk 2005, s 36). Konijnendijk (2005, s 36) skriver att studier visar att invånare föredrar stadsmiljöer med natur framför de utan och att uppleva och uppskatta natur är ofta den största anledningen till att besöka naturområden. I ett sammanhang av urbana skogar har stadsbor dock olika tolkning av begreppet "vild" och "natur/naturlig" vilket måste tas i beaktning (Konijnendijk 2005, s 38). Keil (2005, s125) beskriver hur gammal övergiven mark på vilken naturen utvecklats utan hinder kan vara en plats för oplanerade aktiviteter, de har ofta ett "ofärdigt" utseende och skiljer sig signifikant i

karaktär mot planerade områden. Avsaknaden av gestaltning i form av skyltar kan ses som brist på information men skriver Henne (2005, s 260) kan också ses som avkoppling från vårt annars informativa samhälle, platserna kan även erbjuda utrymme för mer aktiva fritidsaktiviteter som inte tolereras i urbana parker. Dettmar (2005, s 273) skriver att övergivna områden fyller en funktion i en urban miljö som fria platser där aktiviteter inte är påvisade och där olika människors egna aktiviteter kan få äga rum. En upplevelse av vild natur som kan användas i exempelvis lek är speciellt viktig för utvecklingen av barn och ungdomar (Dettmar 2005, s 273).

Tysklands industrialiserade Ruhrregion och övergivna industriområden i Berlin är väl studerade exempel på ny vild natur. I den post-industriella IBA Emscher Park beskrivs av Keil (2005) hur lokalbefolkningen uppfattar och använder platsen. Studien visar på en allmänt positiv bild hos olika grupper av lokalbefolkningen. Det tidigare industriella området har här använts som ytterligare en öppen plats i staden som erbjuder ett aktivt deltagande mellan de boende och natur i närheten av deras hem (Keil 2005, s128). Keil beskriver från samtal med den lokala befolkningen i projektområdet hur de industriella lämningarna från början sågs som "övergivna förorenade områden" och symboler för den ekonomiska nedgången. En bild som dock förändrats till det positiv där de industriella lämningarna istället blivit relikter av kultur. Han belyser dock hur denna förändring krävde en tid av "mognad" på flera år innan de boende i regionen kunde ta till sig av den nya potential som fanns för platsen. Studien visar även att de boende i många fall blev uppmuntrade av människor utifrån som kunnat se potentialen där tidigare (Keil 2005, s128). De sociala värdena tycks i många fall vara sammankopplade med de attityder som finns kring ny vild natur. En förutsättning för att platserna ska vara välfungerande verkar ligga i de boendes intresse. Resultatet verkar dock tyda på att det i många fall underlättas av att platsens speciella karaktär lyfts fram och att en viss skötsel är nödvändig för att öka tryggheten och tillgängligheten till platsen. Kühn (2006) skriver att när vegetationen och strukturen medvetet lämnats som det är, blir de boende konfronterade med den industriella historien för platsen. Något han menar kan leda till att de boende bygger upp en relation till platsen och utvecklar en stolthet för den historiska betydelsen av platsen, och kanske för sin egen historia.

Estetiska värden

Den vilda naturen, definierad som växter som utvecklas utan en medvetet hortikulturell inverkan, är ett karakteristiskt element för en urban industriell miljö. Estetiska värden för natur kan vara effekten av att definiera en rumslighet, rama in och skapa vyer och tillföra en variation av olika färger, texturer och former. Men det är inte ansett vara något unikt för ny vild natur, så vilket är det estetiska värdet av ny vild natur? Keil (2005, s125) föreslår att det är först när de industriella element på platsen förstås som estetiska symboler för omvandlingen av området som de kan fånga uppmärksamheten hos betraktaren och framkalla en efterfrågan av en mer detaljerad information om utvecklingen av området. Henne (2005, s 257) nämner landart och landskapsarkitektur för att exemplifiera hur en minimal inverkan av design kan tydliggöra platsens speciella historia eller definiera dess karaktär. Han efterfrågar ett koncept för hur ny vild natur genom design och användning bör utvecklas och göra den nya vildheten till en viktig del av det peri-urbana landskapet (Henne 2005, s 251). Att den växer till inget pris, är autentisk, och alltid anpassad för platsens

förutsättningar är egenskaper som Kühn (2006) skriver stärker den nya vilda naturens betydelse. Kühn (2006) påpekar att den generellt anses vara ”ogräs” och en indikator för en plats som inte sköts eller som övergetts. Av den orsaken, menar han att en passande användning av ny vild natur kräver att den ”förbättras” (Kühn 2006). De flesta människor upplever natur visuellt vilket gör synliga aspekterna till en viktig del när det kommer till formuleringen av strategier för dessa områden då visuella aspekter berikar vardagliga miljöer och ger möjligheter till en ökad livskvalitet (Ode et al, 2002).

Kühn (2006) menar att allt måste bli satt i ett sammanhang där den landskapsarkitektoniska designen passar med omgivningen. Han förklarar det som att även när den spontana vegetationens estetiska värden förbättrats, är effekten inte fulländad utan att man skapar en kontrast till omgivningen (Kühn, 2006). Tills nu, har spontan vegetation inte ansetts ha något estetiskt värde i sig och undersökningar visar att det finns en estetisk potential som hittills inte uppnåtts (Kühn, 2006). Kühn belyser att en förbättring av naturliga bestånd av ny vild natur måste styras av designarbete. Kompletterande arter kan bidra till att göra vilda växter mer attraktiva för människor och bli platser som kan göra den speciella floran tillgänglig för stadens invånare. I jämförelse med tidigare resultat förslår Kühn (2006) att nya arter kan öka attraktionen av platsen som då skulle kategoriseras som en blandning av Kowariks (2005) tredje och fjärde sortens natur. Att det finns ett stort värde i ny vild natur på övergivna industriområden betyder inte det att dessa områden behöver skyddas ur ett ekologiskt perspektiv, tvärtom skriver Grosse-Bächle (1995, s 244) gör dess position i staden att ett estetiskt ingripande är nödvändigt för att området ska upplevas som intressant och användas av allmänheten. Visuella aspekter är alltså en viktig funktion för de flesta människors erfarenhet av landskapet och är därmed en viktig karaktär i den urbana skogen. Det leder till att förvaltning och planering för visuella aspekter i städernas urbana skogar har en betydelsefull roll för att skapa miljöer som lockar människor till rekreation och kontakt med naturen.

Gångstigar av olika karaktär i Natur-Park Südgelände. Fig 3 visar den mer öppna ängsmarken där nya designelement kommit till och fig 4 den urbana skogen med spår av den övergivna platsens fria användning.

Henne (2005, s 252) skriver likt Grosse-Bächle (1995) att innebörden av ny vild natur spelar en viktig roll för hur den uppfattas och accepteras som ett element i det urbana landskapet. Henne menar att förståelsen av ny vild natur står i relation till det kulturella konceptet av vild natur som måste separeras från den ursprungliga vilda naturen. Den nya vilda naturen är inte orörd precis som den ursprungliga vilda naturen idag inte heller är (Henne 2005, s 252). Det kan jämföras med Kowarik (2005) natur av den första och fjärde sorten. Henne skriver att det kulturella konceptet för vild natur bygger alltså inte på graden av mänsklig påverkan utan på huruvida ett område upplevs som "vilt".

"The cultural concept of wilderness does not create wilderness but images of *wilderness* related to aesthetic and symbolic ideas of (wild) nature"

Henne 2005, s 252

Av den orsaken skriver Henne (2005, s 257) måste det nya vilda designas så att det möter förväntningen av den estetiska bilden av det "vilda". Projekt har visat att enbart ekologiska värden inte räcker för att allmänheten ska acceptera det nya vilda (Henne 2005, s 256). Den symboliska kontrast som finns mellan det vilda som koncept och det kulturella är också den mest effektiva metoden för att arbeta med design på övergivna platser (Henne 2005, s 253).

IBA Emscher Park är resultatet av ett koncept som visar på ett samspel mellan den vilda naturen och kultur, ett samspel som Henne (2005, s 254) skriver tyder på att det nya vilda inte längre står i kontrast till det kulturella utan är en del av det. En kontrast mellan det vilda och kultur återfinns i exempel från trädgårdshistorien där konstgjorda parker utformades för att efterlikna det vilda, ofta i kombination med antika konstföremål (Henne 2005, s 254-255). Henne skriver alltså att människans idé om det "vilda" som har sina rötter i den artificiella produkt som skapats för att efterlikna det vilda men inte är vild natur. Något som måste övervägas vid utformning av urbana parker. Henne (2005, s 258) nämner de gångvägar som tidigare nämnts i Natur-Park Südgelände som ett exempel på design i kontrast med det vilda. Likhet Henne nämner Grosse-Bächle (2005, s 245) att en förståelse för natur börjar med att ge upp idén om att naturligt och skapat av människan står i varandras motsats och i stället inse att i en urban kontext bär människan ansvaret för naturen. Dettmar (2005) ställer den relevanta frågan om den estetiska inblandningen inte förstör den ursprungliga unika karaktären av platsen. Det kan säkert vara fallet för de människor som upptäckt platsen innan den gjordes om till park. Faktum är att de urbana skogar som tillgängliggjorts för människor är mycket uppskattade och välbesökta (Dettmar 2005).

4. Diskussion och reflektion

Jag har i uppsatsen undersökt betydelsen av ny vild natur i stadens övergivna platser utifrån ekologiska, sociala och estetiska värden. Värden som var för sig skulle kunna behandlas i en uppsats men syftet med att hålla en bred ingång har varit att skapa en förståelse hur, framförallt landskapsarkitekter, kan se på den natur som uppkommer på övergivna platser. Begreppet ny vild natur och urban skog är den översättning jag valt att använda för det engelska "wild urban woodland", det hända att det finns andra översättningar som vore mer lämpade. Översättningen är dock gjord utifrån den tolkning jag gjort av begreppets betydelse om att vara ett bestånd dominerat av träd, därför har jag valt att inte använda woodland då det för mig har en struktur av några få träd och ett rikare urval av buskar och perenner.

Vilken betydelse har då ny vild natur för stadens övergivna ytor? Inledningsvis ställde jag frågan om det många anser vara "ogräs" har viktiga ekologiska, sociala och upplevelsemässiga värden som alltför ofta åsidosätts? Resultatet visar på att den nya vilda naturen har flera viktiga värden för stadsbor och att de i hög grad är sammanlänkade och måste diskuteras utifrån varandra. Den sociala aspekten och attityden kring ny vild natur tycks vara bakgrunden i arbetet med urbana skogar. Platsen där det nya vilda, det Kowarik (2005) kallar den fjärde sortens natur, uppkommer tycks vara det som definierar det nya vilda. På grund av den ekonomiska faktorn har stora områden lämnats orörda vilket har gett naturen en chans att etablera sig under en längre tid och kunnat bilda urbana skogar (Kowarik 2005).

Det har varit viktigt att beröra både värden och attityder då dessa aspekter hänger ihop och trots ett försök att separera de olika värdena i uppsatsen märkte jag under arbetets gång att de är starkt sammankopplade och är många gånger svåra diskutera utan att komma in även på andra värden. Det oväntade på platsen och kombinationen av flera upplevelsevärden kanske är det som många gånger gör platsen till något extra, där rekreation kan kombineras med nya upptäckter. Något jag reflekterat över under arbetets gång är hur viktigt trygghetsaspekten är för att många människor ska våga utforska dessa platser. Att tillföra platsen ett syfte av exempelvis en park ger platsen en användning som människor kan tolka. Gångvägar berättar hur vi ska röra oss precis som skyltar talar om vad vi får och inte får göra. Arbetet tycks därför ligga i en kombination där platsen görs tillgänglig och intressant samtidigt som värdefull natur skyddas. Som resultatet visar är Natur-Park Südgelände ett välstuderat exempel på en sådan plats, jag har själv besökt området och fascinerats över den vilda karaktären i kontrast mot det kulturella och urbana.

Hur kan jag som blivande landskapsarkitekt använda den lärdom jag fått av att undersöka ny vild natur? Grosse-Bächle (2005, s 231) menar att nya vilda skogar i städer utmanar landskapsarkitekter att reflektera över den estetiska aspekten av det post-industriella urbana landskapet. Henne (2005 s 261) skriver när linjerna mellan kultur -natur och ekologiska och - sociala krafter suddas ut utmanar ett sådant hybridlandskap designers och användare att omvärdera invanda föreställningar om natur. Det stadsnära landskapet kommer i framtiden att bli en viktig faktor för en hållbar stadsutveckling (Henne 2005, s 261). Ett landskap Henne beskriver kommer att ha flera olika urbana användningsområden med en ständigt föränderlig markanvändning. Urbanisering och ekonomiska förändringar kommer att leda till att områden tillfälligt förlorar sin funktion och därför skriver Henne (2005, s 261) krävs

det koncept och effektiva metoder för att återanvända och ge dessa platser nya funktioner. Den nya vilda naturen och de platser den representerar visar på att för ett lyckat resultat av platsen krävs en kunskap och kombination av flera värden likväl som att inkludera brukarna i processen. I en regional skala kan ny vild natur medverka för en hållbar utveckling i det stadsnära landskapet som genom utformning får en ny identitet. Ny vild natur visar att uppfattning om den naturliga utvecklingen av vegetation är lika viktig att förstå som vilka faktorer som är avgörande för uppfattningen. En kategorisering likt Kowarik (2005) är ett användbart verktyg i arbetet med urbana skogar som underlättar för förståelsen och samarbetet mellan olika yrkesgrupper. Konflikten mellan ekologiska värden och sociala värden kan genom design bejaka flera intressen och samtidigt bidra till att platsen attraktion.

I en större omfattning av en uppsats skulle observationer och intervjuer kunna komplettera litteraturstudien för att nå en större kunskap om ämnet. När jag hänvisar till de boende eller människan i staden är det utifrån en generell bild där faktorer som etnicitet, genus och ålder inte tagits speciell hänsyn till, i en större undersökning av sociala värden skulle det vara en betydelsefull aspekt att lägga till. Jag har heller inte gått in djupare på den ekonomiska faktorn. Bortsett från arbetskraft är utveckling och skötsel av industriella skogar många gånger mer kostnadseffektiva än traditionella grönområden (Dettmar 1995, s 271) vilket resultatet i att användandet av ny vild natur har mer än bara ekologiska, sociala och estetiska värden.

Sammanfattningsvis kan det noteras att det finns värden med ny vild natur på övergivna platser som är unika för dessa områden, värden som visat sig erbjuda stora ekologiska, sociala och estetiska funktioner för stadens invånare och som kan bidra till variationen av grönytor i en stad. Det är ett relativt nyutforskat fenomen som hittills främst presenterar resultat från Tyskland och England men den nya vilda naturen uppkommer som resultatet visar så fort en plats övergetts vilket tyder på att fler urbana skogar väntar på att tillgängliggöras för allmänheten.

Källkritik

Att främst använda författare ur antologin *Wild Urban Woodland* (2005) var en utgångspunkt i skrivandet av uppsatsen, trots försök att hitta andra som behandlat ämnet visade det sig att de i sin tur hänvisade tillbaka till Kowarik et al (2005). Målet var att undersöka betydelsen av ny vild natur i stadens övergivna ytor utifrån estetiska, ekologiska och sociala värden. Värdena beskriver främst några utvalda personers fakta vilket är ett resultat av att jag avgränsade mig till att använda material som behandlade begreppet ny vild natur. Att de respektive författarna hänvisar till varandra är dels beroende av kontexten av att vara i samma antologi men även andra artiklar jag har hittat tycks tyda på att Kowarik, Dettmar och Konijnendijk med flera är de som publicerat huvuddelen av forskningen kring ämnet.

Referenser

Elektroniska källor/Internet

Riksantikvarieämbetet, hemsida, länken Europeiska landskapskonventionen [online] tillgänglig via:
http://www.raa.se/cms/extern/eu_internationellt/europaradet/inget_namn.html [2012-05-21].

Riksantikvarieämbetet, hemsida, länken Landskap [online] tillgänglig via:
<http://www.raa.se/cms/extern/kulturarv/landskap.html> [2012-05-21].

Nationalencyklopedin, hemsida, länken natur [online] tillgänglig via:
<http://www.ne.se/lang/natur> [2012-05-21].

Nationalencyklopedin, hemsida, länken vild [online] tillgänglig via:
http://www.ne.se/sve/vild?i_h_word=vild [2012-05-21].

Nationalencyklopedin, hemsida, länken skog [online] tillgänglig via:
<http://www.ne.se/lang/skog/307893> [2012-05-21].

Tryckta källor

Grosse-Bächle L. (2005). Strategies between Intervening and Leaving Room. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 231-246, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Henne K.H, (2005) "New Wilderness" as an Element of the Peri-Urban Landscape. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 247-262, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Kaplan, Kaplan & Ryan. 1998. *With people in mind – design and management of everyday nature*. Washington D C: Island Press.

Keil A. (2005). Use and Perception of Post-Industrial Urban Landscapes in the Ruhr. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 117-130, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Konijnendijk Cecil.C, (2005), New Perspectives for Urban Forests: Introducing the Wild Woodland. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 33-45, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Kowarik I. (2005). Wild Urban Woodlands: Towards a Conceptual Framework. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 1-32, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Kowarik I, Langer A. (2005). Natur-Park Südgelände: Linking Conservation and Recreation in an Abandoned Railyard in Berlin. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 277-286, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Kröner S. (2005). Nature Conservation, Forstry, Landscape Architecture and Historical Preservation: Perspectives for a Conceptual Alliance. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 277-286, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Kowarik I, Kröner S, (2005). Preface. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Kühn, Robert, Intentions for the Unintentional, *Journal of Landscape Architecture*, autum 2006, s 46-53

Rink D. (2005). Surrogate Nature or Wilderness? Social Perception and Notions of Nature in an Urban Context. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 67-80, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Keil P & Loos, G.H, (2005), Urban woodland flora and vegetation on Industrial fallow land in the Ruhrgebiet, *Electronic Publications of the Biological Station of Western Ruhrgebiet* 2: 1-13

Ode Å. K. & G. L. A. Fry. (2002). Visual aspects in urban woodland management. *Urban For. Urban Green*. 1: (2002) 15–24

Endlicher et al, (2007), Urban ecology-definitions and concepts, Shrinking Cities: Effects on Urban Ecology and Challenges for Urban Development

Weiss J et al (2005) Nature returns to abandoned industrial land: monitoring succession in urban-industrial woodlands in the German Ruhr. I: Kowarik I, Kröner S (eds), *Wild Urban Woodlands*, pp 143-162, Springer –Verlag Berlin Heidelberg

Tyrväinen L., Silvennoinen H. and Kolehmainen O: Ecological and aesthetic values in urban forest management. *Urban For. Urban Green*. 1 (2003): 135–149